

451581

Imprimat legal.

9 - SEP. 1925

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VI

Nr. 36

6

SEPTEMBRIE

1925

In acest număr: „Astra“ la Reghin de Alexandru Hodoș; Toamnă provincială, poezie de George Voevidca; Tragedia partidului liberal de Mihail Manoilescu; Poteca de I. Petrovici; Colonizările de P. Nemoianu; O revoluție pentru un cal de Vintilă Răssu-Șirianu; Populația Ardealului de Virgil P. Râmnicănu; Aspecte economice din Ungaria de M. B. Rucăreanu; Politică Rusiei de I. Paleologu; Săptămâna politică: Infrângerea partidului național de Ion Balint; Gazeta rimată: Premii literare de Iancu Analfabetu; Insemnări: Conspirația dela Mociu; Impotriva Basarabiei; Protecționism literar; Un reporter cu barbă; Cărți noi, etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ No. 16

Un exemplar 10 Lei

© BCUCIuj

Țara Noastră

„Astra“ la Reghin

Adunările generale ale „Asociației“ erau mai demult un binecuvântat prilej de înprospătare a forțelor noastre sufletești. Un praznic spiritual în mijlocul unei familii răzlețite de vitregia timpului. În fiecare an, prin cecece avea el mai de preț, un neam întreg își revizuia puterile de rezistență împotriva valului de înstrăinare. Ca într'o goană a torțelor, steagul de cultură națională a vechiului așezământ dela Sibiiu trecea astfel din loc în loc, pe de-asupra capetelor noastre, cu fluturări de îmbărbătare.

Frământările publice nu ne reuneau pe atunci prea des laolaltă. Tinerii băeți de țărani, trimiși să învețe carte între zidurile Budapestei, se frământau câțiva ani împreună în infernul de asfalt al nepăsătorului oraș și se despărțeau apoi, chemați de rosturile de-acasă. Societatea românească trăia aici, înainte de 1918, o viață primitivă, fără prea multă puncte de contact, retrasă ca în vremuri de bejanie prin văile afunde ale izolării sale silite. Oamenii, statorniciți în cercul lor îngust de activitate, ieșeau rar din bârlogurile lor provinciale, pe unde se pregătea în taină mult așteptata deslănțuire a atâtor energii încătușate. Orizonturile se deschideau rar...

Odată pe an, cărturarii noștri risipiți pe tot întinsul Ardealului se strâneau de pretutindeni sub aripa ocrotitoare a „Astreii“. Era ca o zi rânduită de sărbătoare, când frații dornici de a se revedea sosesc din toate depărtările, înviesmântați în gânduri curate, pentru a se îmbrățișa, regăsindu-se, în jurul căminului părintesc. Privirile se întâlneau umezite de înduioșare, mâinile se căutau în strângerea voinicească a revedeții, nădejțile ascunse în fundul inimilor vorbeau o limbă pe care o pricepeau toți.

Astăzi vremurile, din fericire, s'au schimbat. Zărilor s'au deschis în fața noastră, largi și pline de fegăduinți. Barierele dintre noi au căzut sfărâmate, am ieșit în largul vieții, străduința noastră spre pro-

pășire nu mai cunoaște decât piedicile care sunt în noi înși-ne. Ne întâlnim acum, unii cu alții, pe la toate răspântiile. E un furnicar în mișcare la fiecare cotitură de drum, și căile noastre se încrucează în tot locul. Pe străzile Bucureștilor, pe coridoarele ministerelor, în vagonul-restaurant, în Parlament, — unde nu suntem, fără să prindem de veste, împreună? Un nou stimulent creator s'a ivit de câțiva ani printre noi: concurența. Eri, în fața primejdiei comune, toate asperitățile dintre noi se topeau într'o stearpă resemnare. Astăzi, în țara liberă, se aud de pretutindeni strigăte de luptă. Odi-noară nu ne vedeam cu anii; dela o vreme încoace am ajuns să ne ciocnim unli cu alții la fiecare pas.

S'a dus poezia depărtării...

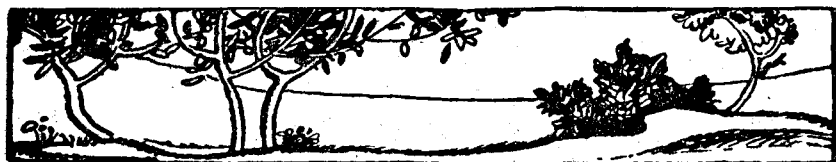
E firesc lucru, prin urmare, ca nici adunările generale ale „Asociației” să nu mai regăsească atmosfera frenetică din epoca robeii noastre politice. Oricât am regreta însuflețirea sărbătorească de atunci, nu putem uita însă nenorocirea din care îi era dat să isvorească. Am fost destul de răsplătiți pentru ceea ce am pierdut.

Ni se pare, totuș, că anumite exagerări nu sunt de îngăduit, și ne grăbim să semnalăm unele ciudate apucături contemporane, care, deși au căutat să nu iasă la iveală, au produs în multe locuri destulă amărăciune. Ne-am dus, săptămâna trecută, la adunarea „Astrei” la Reghin. Pentru motivele arătate mai sus, nu ne-am așteptat să renască acolo simțăminte care nu mai sunt ale epocii noastre. Dar tot nu credeam să vedem ce am văzut. Am căzut, din bun senin în vespărul unui congres de agenți electorali. Și ne-am întors la Cluj cu o profundă și stăruitoare impresie de jale.

E de prisos să mai spunem cui avem să-i datorăm această impresie. Se vede, că unii din conducătorii partidului național nu sunt mulțumiți cu prezidenția dlui Vasile Goldiș. Nu sunt mulțumiți, pentru că dl Vasile Goldiș ar face politică la „Asociație”. Printr'o curioasă inversiune a noțiunilor, a face politică, pentru anumiți corifei al partidului național, însemnează a nu face politica partidului național. Deci, pentru acest motiv, dl Vasile Goldiș trebuia să fie mazilit. Atunci a început atacul: cu manifeste incendiare iscălite de culturalul domn Sever Dan, unde se pomenia de un cunoscut memoriu neplăcut dlui Iuliu Maniu, cu porunci discrete venite dela Blaj, unde președintele „Astrei” nu e tocmai bine văzut, și, în fine, cu agitate consfătuiri de partid, ținute în preziua alegerii prezidențiale, unde a răsuna, ca la alegeri, frumoasa voce de bas a dlui Voicu Nițescu, și unde cea mai gravă acuzație adusă dlui Vasile Goldiș a fost aceea de a fi întins mâna, anul trecut, la Arad, dlui Octavian Goga, — un adversar politic, orice s'ar zice!

Scena ar putea să fie, pentru unii, veselă. Am fi îndemnați să râdem și noi, dacă nu ne-am gândi la jalnicul ridicol al acestor oameni, care vor să subordoneze și pe Dumnezeu interesului de partid... E o îngrijitoare dovadă despre ravagiile pe care le face patima politică într'un domeniu unde, hotărât, ea n'are ce căuta.

ALEXANDRU HODOȘ

Toamnă provincială

*Putrezită de ploi
toamna dospesște 'n noroi.
Muced amurg pe străzi solitare
atârnă ca sdrențe murdare ...
... Și plouă ... și plouă ... și plouă ...*

*Felinare ofticoase 'n agonie
scuipă sânge 'n pâcla plumburie ...
Răgușit latră burlane sparte.
Ținând pe umert bezna grea de ploaie,
scârțâind, se 'ncovoai
copacii jilavi
Infriguratul vânt
se roagă de trecători ca cerșitorii schilavi ...
Sugrumat de neguri, un clopot moare departe ...*

*Oameni cu privirea 'n pământ,
în ceață ca năluci se-afundă ...*

*La o răspântie,
de-o rază palidă lucit,
un palid Crist
imploră mut cu brațele-amândouă
cerul ce-a murit ...*

*Și plouă monoton și trist ...
Tremurând te strângi
sub greul ce te-apasă
și plângi,
o, suflețe de rouă —
și orașul, de 'ntunerec mocirlos înfrânt,
îți nufrește desnădejdea ne 'nțeleasă
cu miros de mormânt.*

... Și plouă ... și plouă ... și plouă ...

G VOEVIDCA

Tragedia partidului liberal

Partidul liberal pare a fi intrat într-o zodie rea. Insuccesul se asociază tot mai des cu destinul său, fie când partidul face încercări constructive în gospodăria statului, fie când aruncă sonde în marea enigmatică a opiniei publice.

Rezultatele pur tehnice și administrative ale guvernării sunt la înălțimea rezultatelor politice. Să le mai recapitulăm? Este o poveste dureros de banală.

Au venit la putere în numele competiției economice și n'au dat nimic sau aproape nimic din ce se aștepta dela dânsii. Intr'o lungă și obositoare guvernare de patru ani n'au îndreptat nici unul din organele esențiale ale vieții economice, n'au refăcut calea ferată, n'au scos din lăncezeală industriile statului și n'au făcut să se capteze o singură energie naturală pe tot cuprinsul țării. N'au „eliberat” producția agricolă, n'au intensificat-o pe cea industrială.

Singurul lucru „constructiv” care va rămâne după dânsii (*dacă* va rămâne) este un noian imens de papetărie legislativă. Au legiferat, au organizat, au reglementat, au creat „cadre” schematice pentru o activitate economică absolută, clădită pe un capital inexistent.

Un guvern de ingineri ne-a dat în locul oricărei îndreptări pozitive produsele pur avocățești al unui exces de legiure. Exces de legiure... fără legalitate. Din insuccesul economic derivă ușor cel politic. Fără legături în marile mase, care crează unui guvern cel puțin câtă-va vreme o atmosferă de îngăduință, toate nemulțumirile pe care guvernarea lor stearpă le-a adus, au trezit un răsunset înzecit. Și astfel s'a ajuns la atmosfera de azi, în care este destul să fii acuzat de simpatie pentru partidul liberal pentru ca să ți se eclipseze în fața opiniei publice creditul tău propriu.

* * *

Care să fie cauzele adânci ale unui succes atât de franc?
Este oare o scădere momentană în valoarea conducătorilor partidului?

Este oare o imposibilitate fatală pentru orice partid de a avea o guvernare rodnică după războiu?

Această pierdere a popularității și încrederii generale este ea oare numai trecătoare?

Noi credem că nu. *Criza partidului liberal nu este o criză de conducere și nu are un caracter trecător. Ea ține de antinomia care s'a creat după războiu între structura politică legală a României și baza politică reală a partidului liberal.*

* * *

În timpul războiului, următor unor angajamente mai vechi, partidul liberal a dat o sancționare principială ideii împrumutării și a votului universal.

Împrumutarea o cerea țara întreagă, nu numai țărâna dar și intelectualitatea (neproprietară!) dela orașe. Votul universal nu-l cerea nimeni. Țăranii mai puțin de cât oricine.

Totuși, partidul liberal a făcut din votul universal — cu reprezentarea *proporțională* a minorităților — baza legală a vieții noastre politice. Mai târziu — de ce n'am spune-o? — i-a părut rău. Și atunci a făcut ce a putut: a revenit prin Constituție asupra reprezentării proporționale, lăsând numai principiul unei reprezentări „oarecare“ a minorităților. Vom vedea la îndeplinirea legii electorale până unde merge retragerea, pe care de altfel noi personal o admitem.

(Renunțarea la principiul reprezentării strict proporționale nu e o măsură „reacționară“. Ea nu este antidemocratică, *ci dimpotrivă*. Democrația cea mai pură este doar aceea care asigură preponderanța cea mai necontestată a *majorității*. Atâtea alte țări — până și Franța — nu au reprezentarea strict proporțională. Aceasta doar nu ține de esența votului universal, ci este un corectiv *antidemocratic* al său).

Dacă liberalii ar fi avut curajul și luciditatea politică necesară, atunci ar fi urmat în mod logic, ca conduși numai de interesul lor de partid să încerce o revenire asupra principiului însuși al votului universal.

De ce această încercare ar fi fost *logică*?

Pentru că partidul liberal își razimă toată puterea sa pe o bază socială și pe o misiune economică-națională, care îl pun în mod fatal într'o permanentă minoritate electorală. Să ne explicăm...

Un organism politic nu poate avea decât două izvoare pentru puterea sa. Un izvor stă în caracterul său de reprezentant al unor forțe sociale *actuale*, iar cel deal doilea în rostul său organic și în misiunea sa *istorică* în viața națională.

Ca forțe actuale și permanente, partidul liberal dispune de toți gardienii și... beneficiarii capitalului mobilier românesc. Grupul său social permanent este ca atare extrem de limitat. El formează o minoritate în însuși cadrul orașelor noastre. Și orașele la rândul lor, ce înfimă minoritate (o cincime) reprezintă în mijlocul întregii populații a țării!

Este evident, că liberalii zgîndînd ideia naționalismului economic ar fi putut să-și mărească acest nucleu politic și să-l facă să cuprindă toate elementele economice românești din orașe și din fruntea satelor.

Am văzut însă altădată — tot în cadrul acestei reviste — că n'au făcut-o.

Tot așa, liberalii ar fi putut să mobilizeze în jurul lor, *la sate*, pe toți proprietarii mijlocii, dacă ar fi făcut o altă politică economică și socială, mai ales în ce privește valorificarea produselor agricole. Dar chiar cu această adăogare de forțe, ei ar fi rămas totuș un partid răsimit politicește pe o fracțiune *minoritară* din masa alegătorilor.

Pentru marea masă țărănească nu le rămânea ca mijloc de atracție și convingere de cât trezirea ... recunoștinței pentru acordarea votului universal.

Alături de un partid de *emanație* populară cum e partidul poporului, sau de un partid de nuanță demagogică cum este partidul țărănist, partidul liberal era cu totul dezarmat în fața marilor mase țărănești. Dar dacă — în afară de considerarea forțelor sale sociale actuale — ne gândim la misiunea istorică viitoare a partidului liberal, atunci ne dăm seama și mai bine că partidul liberal nu va putea niciodată să fie un partid care să-și câștige în chip firesc majoritatea sufragiilor în regimul votului universal.

Misiunea istorică a partidului liberal este să dea dezvoltare și consistență burgheziei românești. *În această misiune stă de altfel tot ceea ce partidul liberal are în el mai demn de respect.* (De multe ori ceea ce se consideră la celalalte formațiuni politice drept timiditate față de liberali este tocmai un efect de conștiință, care le face să cruțe pe antagonistul politic, atunci când el reprezintă o funcție naturală reală și *necesară*).

În măsura în care își neglijează această funcție sau o reduce la proporții meschine — cum se întâmplă astăzi — în aceeași măsură liberalii încetează de a fi respectabili și indispensabili. Or, tocmai această misiune cu un caracter special va limita totdeauna partidul liberal la un anumit câmp restrâns electoral și îl va pune chiar în opoziție de interese cu marea masă a țărănimei. Partidul liberal este astfel condamnat pentru multă vreme — și înainte ca o adevărată revoluție să se producă în ființa sa politică și *în idealul său politico-social* — ca să rămâe *în ceartă permanentă cu votul universal*.

De altfel cearta a început de la primele alegeri făcute sub noul sufragiu. La alegerile din 1919, cu toată absența formidabilului contingent al Ligei poporului și cu toată neutralitatea amabilă a guvernului de militari, liberalii au rămas în minoritate. La alegerile din 1920, sub guvernul Averescu, liberalii au cucerit opt locuri, iar la cele din 1922, sub propriul lor guvern, au trebuit recurgă la trista și extraordinara inovație a falsificării *materiale* a rezultatului votului.

Partidul liberal este dar într'o criză permanentă. Ea îl condamnă să se mențină la putere prin mutilarea votului universal. Ea îl face să-și piardă astfel la începutul oricărei guvernări autoritatea morală. Ea îl aduce să tremure la fiecare nouă alegere parțială și îl menține

astfel într'o continuă nervozitate, improprie unei acțiuni gospodărești serioase. Ea îl împinge spre excese, care dau guvernării caracterul unei continue tiranii.

Ea, însfârșit, alături de îngustimea și egoismul clasic al partidelor de clasă, îi pregătește insuccesele în ordinea pur tehnică și administrativă. Ea îi provoacă, ca o încununare a operei, eșecurile electorale.

* * *

Astfel începem să înțelegem de ce partidul liberal e de multă vreme într'o zodie rea. Nu se poate clădi nimic sănătos și armonios pe o discordanță.

Divorțul între baza politică legală a țării — votul universal — și baza politică reală și unică a partidului liberal — capitalismul românesc — explică toate anomaliile.

Este eterna nepotrivire între formă și fond, care — sub un alt aspect — a caracterizat vreme de mai multe decenii viața politică a vechei Români.

MIHAIL MANOILESCU

Poteca

— Note de drum —

Trenul suia găfâind marea pantă de la Bârnova, așa de nepotrivită inginereste pentru un traseu de cale ferată, dar așa de neasemănată prin splendida panoramă a pozițiilor care se desvăluie către toate zările. Invălmășală de coline înalte, ce parcă nu s'ar sfîi să concureze munții, prăpăstii în fundul cărora sîd tupilate cătune, și peste tot, cățărându-se pe creste și revărsându-se pe poale, păduri și iar păduri. Soarele asfințea, întunecând verzele luxuriantei vegetații și colorînd cu o întreagă gamă de tonuri bolta cerului: la apus o dungă de văpaie care sticlea prin luminișuri; mai sus un portocaliu mai potolit; iar în direcția răsăritului pe scama unor nourași care uitaseră să plece, nuanțe roze și vișinii.

Am numai pentru mine spațiul unei larg ferestri de pe coridorul vagonului. Scot capul afară, îmbrățișez în voie superba priveliște, sorb cu nesațiu aerul pe care cursa încetinită a trenului nu-l vîntură prea tare și-aș vrea parcă să mi se zămislească și alte simțuri de cât acele obișnuite, pentru a prînde cât mai întreagă și-a încorpora cât mai deplin în mină neprețuită comoară de minuni, din care n'aș vrea parcă să pierd nici o fărâmbă.

Decorul, fără a scădea în frumusețe, se schimbă la fiecare pas. Înălțimile își modifică înfățișarea, unele sate dispar pentru a lăsa pe altele să se ivească, pădurile uneori năvălesc până aproape de șine, pentru a se retrage iarăși, la oare care distanță. Ca un burete care se îmbibă, atmosfera se impregnează de umbră, — mereu.

La o cotitură a traseului răsare un pîlc de case risipite prin

livezi. De la dănsule până la poala codrului nu este departe și ochii mi se fixează pe o potecă șerpuitoare, încrustată capricios în verdele ierbei tunse. Poteca îngustă și sprintărară își aleargă dunga ei pământie, în cotituri grațioase până la marginea pădurii, în care simți că pătrunde, ascunzându-se ochilor noștri. Și nu știu pentru ce atâta timp cât trenul mi-o lasă în orizontul privirii nu mă pot desprinde de dânsa!... Și parcă m'aș simți în clipa asta nespus de fericit să nu mă aflu în drumul de fier, ci scoborât pe coastă, să pornesc pe cărarea aceia, jupuiată de iarbă, să înaintez pe zig-zagurile ei, să mă îndrept spre pădurea în care se afundă misterios...

Nu este întâia dată când am resimțit puternic aceea ce aș numi „farmecul potecii“. E desigur o 'ntreaga țesătură de motive inconștiente, care alcătuiesc această stare sufletească. Retras în compartiment, înfundat în comodul fotoliu de catifea, caut să deslușesc elementele acestui simțământ, viguros dar confuz...

Mai întâiu socotesc că sentimentul în chestiune n'ar avea ființă de n'ar fi comparația latentă a potecilor cu alte drumuri, în special cu acele largi și regulate, trase de ingineria modernă: șoselele. Pentru ce șoseaua n'are nici pe departe acest farmec special al potecilor? Ce anume le deosebește pe unele de altele?

O șosea n'are mister. Chiar atunci când capetele ei se pierd în zare, depășind raza normală a închipuirii, știi totuși, că trase de mâna omului și poruncite de interese foarte „terre à terre“, ea va conduce prin locuri umblate, va lega așezări lipsite de orice taină, în sfârșit reprezintă o medie de preocupări cuminți, care se desfășură limpezi, în văzul tuturor. Poteca exprimă d'impotrivă, ideia de aventură, de risc, de izolare, e drum de mobile tăfnuite. Chiar atunci când va folosi și dânsa unor interese mai banale, păstrează totuși în ființa ei ceva din șovăiala visătorului, din îndrăzneala răzvrătitudinii, din elanul aceluia care merge spre necunoscut...

Potecă e apoi spontană. Șoseaua inginerilor e ceace-ar fi canalizarea unei ape, pe când cealaltă este abia creată natural de însuși șuvoiul apei. Ea a fost croită de-adreptul de pașii singuratici ai drumetșilor, pe dânsa poșii ceti fără traducere povestea perechilor înamorate, istoria haiducilor, rătăcirile desnădăjduiților... Potecile sunt intim legate de sentimentele umane în revărsarea lor inițială, ele reprezintă o grafică a simțirii omenești... Pe când între șosea și-aceste izbucniri elementare se interpune o 'ntreagă tehnică banală care șterge expresiunea lor imediată și corelația nemijlocită pe care ar fi putut s'o aibă cu dunga fizică a drumului.

În sfârșit mai deslușesc încă o cauză. Șoselele sunt parvenitul de ultima oră, care n'are nici o tradiție. Potecile d'impotrivă, aparțin unei categorii istorice și au aceeași fizionomie ca'n timpurile strămoșești. Tot așa după cum, de pildă, bisericile, mănăștirile, sau odăjdiile îți aduc parfumul intact al unui trecut pe care îl păstrează fără schimbare într-o societate care veșnic aduce forme noi, înmormântând pe altele mai vechi, tot așa și aceste cărări înguste și neregulate au toată

poezia trecutului, când nu exista tehnică dezvoltată, când omul făcea parte, dânsul, din natură, și mai puțin natura din rândurile lui...

Așa dar un val de adiere patriarhală, care îți împăspătează sufletul obosit...

Vor mai fi poate și alte cauze de cât acestea, pentru lămurirea stării sufletești pe care am semnalat-o, și care presupun că o mai au și alții. Ba vor fi rămas netălmăcite chiar cauze esențiale, pe care — lucru ce se întâmplă adesea — le vor scoate mai bine la lumină tocmai oameni cari simt mai puțin, și care cunosc în genere simțămintele puternice din spusa altora...

De-aceia nici nu spun altfel reflecțiilor mele de cât „note de drum“.

I. PETROVICI

Colonizările

Printre hotărârile ultimului Consiliu de miniștri este și aceea asupra colonizărilor, acțiune pe care guvernul promite să o pună pe alte baze decât acele încercate, fără succes, până acuma. Noul angajament ce și-l impune guvernul privește mai ales granița de vest a Ardealului și Banatului, dealungul căreia e vorba să se aducă populațiune neaoș românească din Oltenia și Macedonia. Hotărârea astfel formulată merită să ne oprim asupra ei și să reflectăm o clipă.

Colonizarea trebuie să urmărească un scop dublu: social și național. Legea agrară le îmbrățișează pe amândouă. Ea stabilește mai întâi o ordine în care trebuie făcută împroprietărirea, iar după terminarea acesteia preconizează acțiunea de colonizare în aceeași ordine a îndreptățirilor. Numai după ce dezideratele sociale au fost complet satisfăcute urmează partea a doua, cea națională, cu scopul ca actuala noastră frontieră, marcată alocurea numai prin țarușii bătuți acolo, să devie prin această operațiune și o linie distinctă etnografică.

Cât privește partea întâia, scopul social nici pe departe nu este atins. Deși lotul-tip al noilor împroprietăriși pe alocurea a fost scăzut până la un jugher, nici așa nu s'au putut satisface toate necesitățile. În Ardeal și Banat numărul celor rămași pe dinafară este chiar mai mare decât în alte provincii. Configurația geografică pe deoparte, — căci peste jumătate din teritoriul Ardealului și Banatului fiind acoperit cu păduri nu contează sub raportul agriculturii, — pe de alta oarba sărăcie din trecut a românilor de aici, au făcut ca, cu toată bunăvoința, ei să nu poată fi împărțiși toți de binefacerile acestei mari reforme. După dreptate, și conform spiritului legii, just ar fi deci, ca în cadrele acestor colonizări să fie luată în seamă întâi de toate populațiunea săracă din acest ținut.

Considerațiuni naționale pledează deasemeni pentru acest principiu. În Ardeal și Banat avem un număr de treizeci mii foști voluntari în armata română și legionari în armatele aliate, cari prin manifestarea lor politică din cursul războiului au legitimat în fața streinătății

în chip admirabil dreptele aspirațiuni ale neamului românesc. Aceste reale servicii din trecut și valoarea lor morală de astăzi îi califică, credem, îndeajuns, ca să poată aspira la rolul de paznici ai noilor noastre hotare, după cum s'a întâmplat de altfel și în statele vecine aliate, Iugoslavia și Cehoslovacia. Guvernul ar trebui să se bucure de această nouă ocazie, reparând o mare greșeală mai veche a sa, săvârșită cu ocazia împroprietăririi generale. Deși legea agrară pentru Ardeal și Banat așează această categorie de cetățeni în locul întâi, poziția a fost desconsiderată, împroprietărindu-se în locul acestor buni români toți dezertorii și maghiaronii din timpul războiului. Statul român, mai ales, nu se găsește în situația de a risca să omoare din sufletul cetățenilor săi sentimentul patriotic, ci dimpotrivă, ar trebui să facă tot posibilul pentru întărirea lui. Calea cea mai palpabilă este de a onora asemenea sentimente cu un jugher sau două de pământ, — mai ales când și legea o prevede, — punându-i ca exemplu în fața opiniei publice a satelor. În loc de aceasta s'a făcut tocmai contrariul. Voluntarii și legionarii nu au avut parte, depe urma patriotismului manifestat, decât de batjocură și ocară.

Dar mai sunt și alte argumente care micșorează valoarea intențiilor guvernamentale sub acest raport. Este îndeobște cunoscut, că în cuprinsul Ardealului și Banatului roiesc cu miile refugiați români din Iugoslavia și Ungaria. Cei din Banatul atribuit sârbilor s'au constituit chiar în ligă, lansând din vreme în vreme desnădăjduite moțiuni și apeluri, dar fără să fi avut darul să impresioneze cercurile noastre oficiale. Cunoșcând această stare de lucruri ne întrebăm: este, oare, un lucru potrivit, să se distribuie rezervele de pământ din această regiune unei populațiuni adusă din interiorul țării, atunci când aici, la noi acasă, rătăcesc atâția frați de-ai noștri, tot de origine românească, fără țară și fără căpătălu?

Argumente utilitare ar trebui să determine această acțiune în direcțiune opusă. Colonizările nu pot să reușească fără concursul integral al societății. Cine cunoaște istoria colonizărilor la unguri, — cari au făcut lucruri apreciabile în această materie — își poate da seama ce înseamnă acest ajutor. Legea maghiară asupra colonizărilor împărțea direct acest rol între stat și inițiativa particulară, desigur nu pentru că s'ar fi putut lipsi de ea.

La noi s'au încercat alte căi, deși nu mai era nicio nevoie. Aproape nu există stat, care să nu fi făcut experiență în această direcție, chiar și vechea Românie. Nimic nu scuză deci, marile greșeli care s'au comis și care ni se mai rezervă prin măsurile ce se iau dela o zi la alta de niște organe pripite și nechibzuite. Cântărind valoarea încercărilor de până acuma, rămâi cu impresia că nu se urmărește alt scop decât compromiterea unei acțiuni de cea mai mare importanță națională. Pățania moșilor rămâne clasică în această privință.

Dacă nereușita experiențelor de până acum, și nu politica sectară, este cauza că se trece peste categoriile de cetățeni amintite, aducându-se populație din alte provincii, apoi suntem convinși că și această nouă încercare se va sfârși tot acolo unde s'a terminat aceea.

cu moții. Nu acțiunea de colonizare a dat faliment, ci puterea și priceperea de organizare a administrației românești, care nu vrea să ia cunoștință de experiențe consacrate, proprii și ale altora, ci fiecare ministru și consilier agricol vrea să fie cel puțin un îndrăsneț și mare inovator. Dacă această mentalitate îndărătnică va mai dăinui, evident se va compromite și acțiunea, de colonizare, indiferent de ce proveniență ar fi protejații, sau mai corect victimele.

După părerea noastră, acțiunea de colonizare nu poate fi dusă la bun sfârșit, decât dacă statul își asigură concursul necondiționat al societății. Dar, aceasta nu se poate obține atunci când guvernul calcă peste cele mai vitale interese și cele mai bune sentimente ale unei provincii, neîndreptățind, în cadrele unei acțiuni prin excelență națională, deoparte pe cei mai buni fii ai săi, de alta pe cei mai nenorociți dintre frați.

P. NEMOIANU

O revoluție pentru un cal

Știi — și dacă nu știi veți afla acum — că blagoslovita capitală a României-Mari, care nu posedă nici o bibliotecă populară unde un cetățean fără speciale calități universitare ar putea pierde cu folos un ceas sau două, ofere în schimb — tot timpul cât zăpada nu le face imposibile — patru zile de alergări de cai pe săptămână.

Această generozitate patriotică a inițiatorilor în materie de alergări de cai este cu desăvârșire emoționantă. La înalta școală în aer liber, pe platoul dela Băneasa sau prin văgăunile umplute *ad-hoc* ale regiunii Floreasca, bucureștenii au prilejul să-și desăvârșesc educația culturală, învățând pe de rost numele tuturor jockeylor care se termină în silabe încâlcite, precum și ale cailor, care sfârșesc cu câte un igrec foarte *high-life*.

Vin pe urmă serile de cifre reprezentând gradele de handicapare pe care orice bucureștean care se respectă le va ști mai abtîr decît pe „Tatăl Nostru“, cu toate că habar nu are câte județe cuprinde România-Mare. Tot acolo, românul nostru va lua splendide lecții de civism și patriotism, alergând cu limba scoasă la „tabloul de rezultate“, îmbrîncindu-se, dînd din coate, urlînd și răsufliînd din greu, pentru a ajunge la profitabilul rezultat de a-și vedea buzunarele ușurate, matematic, de patru ori pe săptămână...

Excludem din discuție minoritatea infimă a câtorva bogătași veritabili cari dispun de supranumerar pentru a-și putea permite obolul quadrohebdomadar și — mai cu seamă — cărora le stă bine acolo pentru că sunt animați de o sinceră plăcere sportivă și sunt bine îmbrăcați în chip natural.

Dar marea, enorma majoritate a celor cari împînzesc tribunele și peluzele bucureștene este alcătuită din: neisprăviți, liceeni, tineri firfizoni, „profesioniști“ de ai turfului, derbedei îmbrăcați după ultima modă, și în sfîrșit o biată turmă de victime, oameni cum se cade, cari vin să-și încerce norocul veșnic scîpînd printre degete, riscînd gologanul pentru coșniță.

Să nu se creadă că facem aci naive și patetice reflexii de moralități dumniciale. Pentru toți aceia cari știu cum stau lucrurile, este un

fapt indiscutabil, că așa cum a evoluat la noi gustul pentru curse, transformarea aceasta a nobilei inițiative de a se sprijini rasa cavalină într-o întreprindere de jocuri nebunești, unde rulează milioane într-o singură după-amiază, este o adevărată nenorocire.

Șacum, o vorbă (care trebuia spusă la început) despre faptul care ne-a reîmprospătat aceste reflexii.

Il cităm, din rubrica sportivă a ziarului *Rampa*. Iată :

„Cele petrecute Duminică la Floreasca au întrecut toate așteptările. Organizatorii acestor alergări se vede că au pierdut orice simț de rușine. Dar să expunem faptele așa cum s'au petrecut, înainte de a caracteriza sistemul.

Sfârleaza d-lui S. Schwartz fuge și câștigă o alergare în care are neșansa să bată pe *Guy*, un pensionar proprietatea dlui George Negropontes, vice-președintele societății, deși tot timpul în cap și detașată de restul concurenților pe cari îi întrece până la potou cu 2 lungimi oprită. Comisarii sfidând realitatea, descalifică iapa în favoarea performerului dlui Negropontes sub pretextul stupid de a fi tăiat drumul lui *Guy*“.

Pe noi nu ne interesează nici *Sfârleaza* dlui Schwartz nici *Guy* al dlui Negropontes. Cât despre „rușinea“ celor petrecute, o vedem cu totul astfel. Căci faptul mai sus povestit atât de sentimental știți ce a produs? O adevărată revoluție.

Cetățenii s'au repezit la „comisari“ cu ochii scoși din orbite, urlând, înjurând, huiduind, cu pietre și cu bâte. Mă rog, ca la asaltul unei noi Bastilii!

Dar faptul acesta ne pare nouă rușinos și trist ca termen de comparație al fuguosului avânt cetățenesc, care stă locul inert și tâmp atunci când e vorba de un serios interes general, de soarta unei probleme de care depinde rostul nostru ca stat și popor, dar care devine teribil, răsturnător și apocaliptic, atunci când e vorba de un cal — gleznelor căruia românul nostru le-a încredințat leafa sa pe o lună, fără ca nimeni să-l poftască!

V. RUSSU ȘIRIANU

Populația Ardealului

IV

— Germanii —

Germanii locuind în Ardeal se împart în două ramuri cu totul deosebite prin limba, obiceiurile și religia lor, și mai ales prin data când au fost colonizați între noi.

Cei mai vechi sunt sașii din Ardeal, veniți în secolul XII și XIII, pe când șvabii din Banat au venit abia în al XIX-lea. Sașii sunt protestanți, șvabii catolici. Cei dintâi, pe lângă o țărănime viguroasă, posedă și un procent respectabil de orașeni (25%), pe când cei din urmă sunt un popor de țărani, cu un mic procent de burghezime (15·6%), isvorâtă și aceasta de curând din sânul țărănimii.

Sașii din Ardeal se împart în două grupuri, bine deosebite și separate între ele printr'un teritoriu destul de întins, locuit de popoare de alte neamuri, în speță de români și săcui.

Grupul cel mai important este grupul de sud, întinzându-se dela Orăștie, în județul Hunedoarei, și până la Brașov, pe o întindere de 10·162 km². Grupul acesta cuprinde județele Sibiiu, ambele Târnave, Brașov, Odorhei, Făgăraș, Alba de jos și Hunedoara, cu o populație săsească de 186·786 locuitori, împărțiți în 48·111 orașeni și 139·673 țărani.

Grupul de nord se întinde pe aproximativ 5206 km² în județele Bistrița-Năsăud, Cojocna, Solnoc-Dobâca și Murăș-Turda cu o populație săsească de 32·237 suflete, din cari 7685 populație urbană și 24·552 rurală.

În total avem deci 219 021 sași, din care 54·796 (25%) orașeni și 164 225 (75%) țărani.

Șvabii sunt așezați în cele două județe ale Banatului, în număr de 241 705; în județul Arad 31·524, în Satu-Mare 36·250 și în Maramurăș 3066. Totalitatea lor este prin urmare de 312·545, din care orașeni 15·6%, față de 84·4% țărani.

Afară de sașii și șvabii arătați mai sus, mai avem 7861 germani, de origini din cele mai variate, răspândiți prin celelalte părți ale Ardealului, astfel că numărul total al germanilor din Ardeal se ridică la:

	Urbani	Rurali	Total
Șvabi	48.742	263.803	312.545
Sași	54.796	164.225	219.021
Alții	3.729	4.132	7.861
Total	107.267	432.160	539.427

Luăți pe județe, germanii nu formează majoritatea absolută în nici unul, pe cea relativă într'unul singur, în Timiș-Torontal, cu 38,9% față de 35,3% români. Județele în care ei formează minorități importante sunt Târnava-Mare 42,86%, Brașov 29,7%, Sibiu 29,54%, Târnava-Mică 19,53%, Bistrița-Năsăud 17%, Caraș-Severin 12,5% și Satu-Mare 12,06%. În celelalte județe germanii scad sub 10% și anume în Arad la 7,94%, Alba de Jos 3,4%, Făgăraș 3,02%, Murăș-Turda 2,87%, Hunedoara 2,66%, Cojocna 2,53%, Maramurăș 2%, Odorhei 1,5%, iar în restul de 6 numărul lor se reduce chiar sub 1 la sută.

În orașe, germanii formează majoritatea absolută într'unul singur, în Sibiu (55,63%) și pe cea relativă în cinci și anume: Sighișoara 48,58%, Mediaș 46,33%, Bistrița 41,7%, Careii Mari 38,78% și Timișoara 35,29%. În restul orașelor ei sunt în număr de 31,6% în Reghinul-Săsesc, 30,85% în Caransebeș, 29% în Brașov, 22,62% în Sebeșul-Săsesc, 21,13% în Lugoj, 16,38% în Orăștie, 14% în Făgăraș, 12,37% în Baia-Sprie și 10,1% în Ibașfalău.

În celelalte, numărul germanilor scade sub 10%, astfel în Baia-Mare avem 9,6%, în Petroșani 8,6%, în Hațeg 7,64%, în Alba-Iulia 6,2%, în Hunedoara 4,66%, Arad 4,5%, și apoi numărul devine tot mai neînsemnat, pentru a dispărea aproape complet în orașele din ținuturile ungurești și săcuiești.

Evreii

Numărul locuitorilor de religie mozaică, aflători în Ardeal în Decembrie 1920 era de 181.340, din care 93.286 (51,5%) populație urbană și 88.054 (48,5%) populație rurală. Evreii formează singurul popor dând un procent mai mare de orașeni față de populația rurală, aceasta din urmă locuind în cea mai mare parte 65.810 (73%) în următoarele 6 județe din nord-estul țării: în Maramurăș 25.509, în Bihor 11.148, în Satu-Mare 8.850, în Solnoc-Dobâca 8.241, în Sălaj 7.224 și în Bistrița-Năsăud 4.838.

După cum am văzut mai sus, poporul evreiesc este așezat în special în apropierea graniței Galiției, de unde s'a infiltrat, mai ales în timpul războiului și după încheierea păcii.

Cel mai mare număr de evrei locuiesc în Maramurăş, unde ating numărul de 36.535, formând 23·93% din totalul populaţiei. Din aceştia 11 029 locuiesc în capitala judeţului, Sighet, în populaţia cărui oraş ei formează majoritatea relativă, iar restul de 25.509 în comunele rurale din judeţ, mai ales în acelea de pe valea Vişăului.

Alte judeţe cu un număr important de evrei sunt Satu-Mare 7·46%, Bihor 5·9%, Bistriţa-Năsăud 5·6%, Solnoc-Dobâca 5·4%, Cojocna 4·7%, Sălaj 4·13%, şi Murăş-Turda 3·43%. Numărul lor în Timiş-Torontal nu este decât de 2·1%, în Arad de 1·96%, şi în Alba-de-jos de 1·6%, iar în judeţele săcueşti şi săseşti ei scad chiar sub această proporţie.

În oraşe, evreii au majoritatea relativă în Sighet cu 46·54% faţă de 20·96% români şi 27·66% unguri. Vine apoi Oradea-Mare cu 26·25%, Dej cu 25·8%, Şimleul Silvaniei cu 22·83%, Alba-Iulia cu 18%, Careii-Mari cu 16·81%, Bistriţa cu 16·6%, Reghinul-Săsesc cu 16·57%, Gherla cu 15·87%, Haţeg cu 15·46%, Satu-Mare cu 15·37%, Baia-Mare cu 14·1%, Clujul cu 12·6%, Tg. Murăş cu 10·45%, D. S. Martin cu 10·4%, şi Timişoara cu 10·03%, aşezate toate, afară de Haţeg, Timişoara şi Alba-Iulia, în zona de nord-est a ţării.

Oraşe cu mai puţin de 10% populaţie evreiască sunt: Lugoj 8·85%, Deva 8·4%, Arad 8·2%, Făgăraş 7·7%, Mercurea-Ciuc 7%, Petroşani 6·9%, Zălau 5·94%, Caransebeş 5·9%, Aiud 5·5%, Baia-Sprie 4·82%, Turda 4·65%, Orăştie 4·35%, Mediaş 4·3%, Hunedoara 4·15%, şi Sibiu 4%. În toate celelalte evreii scad sub 4%, astfel în Braşov nu mai sunt decât 3%, în Sighişoara 1·76%, în Abrud 1·5% şi în Ocna-Sibiului 0·2%.

Alte popoare

Recensământul din 1920 ne dă sub această rubrică toate popoarele care mai locuiesc în Ardeal, în afară de români, unguri, germani şi evrei, neindicându-se însă numărul fiecăruia dintre ele.

După datele pe care ni le-am procurat însă pe altă cale, cei 157.488 locuitori, cuprinşi în ultima rubrică a statisticeii, sunt împărţiţi în aproximativ 75 000 de sârbi în judeţele Banatului şi în Arad, 24.000 slovaci în judeţele Arad, Bihor şi Satu-Mare, 4.500 bulgari în comuna Vinga din judeţul Timiş-Torontal şi răsleţiţi în alte comune din Banat, 18.000 ruteni în Maramureş, 30.000 țigani, împrăştiaţi în toată ţara, iar restul de aproximativ 6 mii sunt ceho-slovaci, ucrainieni, ruşi, francezi, italieni şi alte neamuri.

Sârbii sunt colonişti aduşi în ţară odată cu şvabii, chemaţi după 1717 de împăraţii Austriei pentru a coloniza întinsele câmpii ale Banatului. Atrăşi de privilegiile ce li-se ofereau şi pentru a scăpa de jugul turcesc au venit atunci numeroşi sârbi aşezându-se mai ales în Torontal, partea Banatului acordată de Conferinţa de pace lugo-Slaviei.

Coloniile de slovaci din Arad, Bihor şi Satu-Mare au fost aduse cam tot în aceeaşi epocă, iar rutenii s'au infiltrat în Maramureş din apropiata Galiţie şi Bucovina.

Majoritatea acestor popoare locuiește la sate, ocupându-se cu plugăria, afară bine înțeles de țigani, cari au alte ocupații, căci din totalul de 157.484, 91%, adică 144.417 suflete, sunt rurali și numai 13.067 sau 9% locuiesc în orașe.

În această rubrică, pentru a fi complecți, se cuvine să mai numărăm și pe armeni, cari deși maghiarizați și trecuți în statistică ca unguri, și-au păstrat totuși caracterul lor deosebit prin biserică

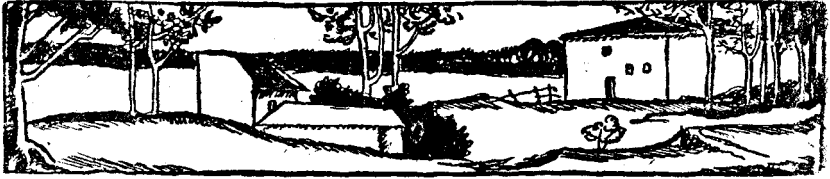
Armenii au venit în Ardeal din Moldova în anul 1672, unde erau stabiliți de 200 și mai bine de ani. Trecând Carpații au fost primiți cu multă bunăvoință, acordându-li-se numeroase privilegii, putând să câștige curând o însemnată influență nu numai asupra comerțului Ardealului, ci și în industria țării.

Armenii veniți din Moldova ca ortodocși au trecut la catolicism în anul 1686, din stăruința episcopului lor Vărzărescu, cu care ocazie papa le-a acordat favoarea de a se servi în biserică de limba lor. Tot Vărzărescu, transformat în „Verzereskul“, a primit învoirea fondării unui oraș curat armenesc, Gherla, care s'a și întemeiat în anul 1700. Al doilea oraș pe care l-au înființat armenii în 1726 a fost Ibașfalău, ridicat pe moșia fostului principe ardelean Apafi, cumpărată dela urmașii acestuia de bogații neguțători armeni. Castelul principelui există și astăzi, funcționând în el tribunalul județului Târnavă-Mică.

Cei mai mulți dintre armenii ardeleni veniți din Moldova, purtau și poartă și azi nume românești, și anume: Bătrân, Bulbuc, Capdebou, Covrig, Florlan, Harnic, Patrubani, Pribeag, Vârzar, etc.

Numărul armenilor nu poate fi dat cu precizie, de oarece în statistică sunt trecuți ca maghiari, totuși din registrele lor bisericești ei pot fi socotiți aproximativ la 16.000. Ei locuiesc și astăzi în majoritate în localitățile în care s'au așezat la venirea lor în țară, adică în localitățile Gheorgheni și Frumoasa din județul Ciuc, și în orașele Gherla și Ibașfalău, întemeiate de ei.

VIRGIL P. RÂMNICEANU

Aspecte economice din Ungaria

Odată cu restabilirea ordinii în Ungaria s'a manifestat dorința unei restabiliri a vieții economice, care suferise mai mult din pricina revoluției decât de pe urma războiului. Incercările au fost multiple. Cea mai de seamă a fost întreprinsă de miniștrii Hegedüs și Kállay.

Cel dintâi, mânat de intenții bune dar puțin sigur de mediul ambiant, a cheltuit pentru idea de revalorizare a monedei de două-ori cât împrumutul de reconstrucție acordat sub protecția Ligei națiunilor. Nici unul nu a putut opri însă căderea vertiginoasă a coroanei și perspectivele falimentului erau tot mai amenințătoare pentru Ungaria. În această perioadă s'a produs cel mai mare desechilibru social. Fără a avea drept punct de plecare lupta pentru vre'un principiu, s'au desagregat păturile sociale prin sărăcirea lor; interventindu-se rangurile și amenințându-se în mod foarte serios burghezimea dela orașe.

O sclipire de îndreptare, deși cam târziu, s'a produs. Ea a început să lumineze odată cu acțiunea desinteresată a țărilor limitrofe Ungariei și continuă sub auspiciile de binefăcătoare protegere a anglo-saxonilor și altor națiuni cu spirit împăciuitor...

Astfel, a treia etapă începe cu acțiunea de reconstrucție.

Pe terenul economic, politica a fost precisă: stabilizarea monedei, restabilirea finanțelor și emanciparea industrială, toate servind pe cât se poate o idee politică. Datorită spiritului de îngăduință de care a dat dovadă Liga Națiunilor, aceste deziderate au fost deocamdată și până la un punct îndeplinite. A trebuit să se sacrifice însă toate interesele economiei particulare, din vitalitatea căreia s'a operat întreaga transfuziune, lăsând-o fără viață, sleită și împovărată. Numai așa finanțele Ungariei au fost puse la punct!

Relațiile de simpatie cu lira engleză au înviorat coroana, stabilizând-o și stabilindu-i sentimentele.

* * *

În tot acest răstimp, populația întreagă sărăcită de evenimente neprevăzute a căutat o refacere materială prin mijloacele ce îi stăteau

la îndemână. În epoca de devalorizare și de inflațiune monetară s'au desvoltat peste măsură întreprinderile comerciale și bancare de tot felul, stimulate în parte de diferența valorii și de câștigul astfel realizat de pe o zi pe alta. Scăderea bruscă a coroanei către sfârșitul anului 1923, față de care costul vieții în interior s'a adaptat cu pași mult mai înceți, a îndemnat spiritele spre speculă. În speranța câștigului, disponibilul lichid care mai rămăsese în mâna burghezilor a fost plasat în obligațiuni și efecte. Acestea aduceau un profit imediat, prin urcarea lor dela o zi la alta. Antrenată de diferite împrejurări și de contra-speculații, criza care s'a produs în urmă a risipit și acest rest al averii, devalorizându-l, — se zice, — cu aproape 100.000 miliarde.

În perioada de stăvilire a inflațiunii și de ordine în finanțele publice a apărut în adevărata realitate mizeria socială, consecința împrejurărilor economice și politice desființate, a cărei ameliorare nici o formulă n'o poate impune. S'au găsit astfel 300.000 de funcționari și pensionari întreținuți de stat, la care se adaugă peste 100.000 muncitori fără de lucru. Avântul artificial al întreprinderilor create în acest răstimp s'a oprit brusc, lăsând în urmă aceeași desperare și nesigurantă pentru ziua de mâine.

În sfârșit, a început să se simtă povara refugiaților din teritoriile „vremelnice ocupate,” cari nu au putut fi plasați, și cari păstrează încă amintirea gospodăriilor și vieții liniștite pe cari au părăsit-o, înșelându-și speranțele unei întoarceri „din viligiatură.”

Pe de altă parte, în așteptarea vremilor mai bune, și pentru a-și putea prelungi existența populația și-a risipit treptat tot avutul, care constituia încă un lux sau o cerință mai puțin necesară. Astfel, evenimentele sumar înșirate mai sus au anemiât progresiv, și materialmente și moralmente, societatea maghiară până la ultima limită, dincolo de care încep manifestațiuni mai vii ale dezechilibrului social.

* * *

Conștient de repercursiunile acestei defectuoșități, guvernul dela Budapesta a căutat un remediu.

Pentru însănătoșirea claselor sociale în împrejurările amintite două măsuri au fost decretate: 1. Regenerarea vieții economice prin ridicarea morală și materială a unui element nou, care să se cristalizeze într'o formă nouă, servind în același timp ideea națională și politică de astăzi. Astfel au luat ființă cetele de „levenți” și de „vi-teji”, împrumutări și unși în rang de nobili de către Horthy; legiuni de colonizare a granițelor și elemente de cea mai mare însemnătate pentru ridicarea sentimentului fanatic al mulțimei. Străjeri la graniță și păzitori ai vechiului șovinism și iredentism maghiar, larg întăriți de către țară, aceștia formează elementul creat pentru altoirea claselor sociale în suferință.

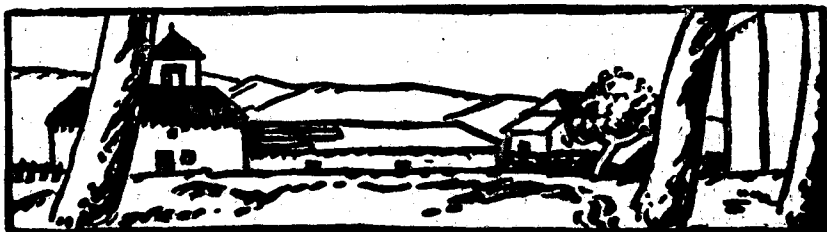
A doua măsură reprezintă acțiunea de descongestionare a populației, în special cea dela orașe, prin stimularea curentului de emigrare care să înlesnească în același timp iluzia continuității Ungariei vechi.

Aceasta înseamnă, că toți cei cari în timpurile grele au refuzat să lucreze în serviciul noilor state succesoriale, și speculând o lipsă de organizare momentană sau greutatea inerentă consolidării economice a noilor ținuturi au fugit îndemnați și sprijiniți de guvernul ungar, — vor să se reîntoarcă. Din acești factori activi ai iredentismului maghiar și ai acțiunii de denigrare și batjocură a țărilor succesoriale s'au re-crutat în Ungaria acea clică care otrăvește opinia publică cinstită, iar în exterior echipele de propagandă; acesta este elementul care dorește acum să revie umil și plecat, cucerit spontan de vechea lozincă „Ubi bene, ibi patria“. Numai din aceste motive fără a aminti de rolul și sentimentele acestor noi cetățeni sau de urmările economice ale unei invazii de această natură se poate judeca de e bine sau e rău să ne deschidem granițele.

Cehii și sârbii le-au închis pe ale lor de mult!

M. B. RUCĂREANU

Politica Rusiei

Interviewul lui Trozki. — Eșecurile politice bolșevice și atitudinea Sovietelor. — Alsacia-Lorena bolșevică! — Cordonul antibolșevic.

Domnul Leon Trozki a dat iarăși un interview, bineînțeles unui ziar german. În mod tot atât de firesc, subiectul principal al convorbirii a fost Basarabia.

— „Basarabia, zice pseudonimul tovarășului Braunștein, a rămas o rană deschisă pentru Soviete, care va sângera tot timpul până când acest ținut nu va fi realipit la Rusia“. Fostul Napoleon roșu, de la care ne deprinsesem să auzim numai amenințări cu „tăvălugul rusesc“, adăogă însă, că Rusia își va păstra totuși liniștea, și nu va face prostii pentru Basarabia.

Această nuanță nouă și neobișnuită în limbajul fostului exilat de la Ecaterinograd, departe de a ne surprinde, ne întărește în convingerea descompunerii sovietice, premergătoare falimentului final. S'ar părea că desnodământul acesta îl simt și guvernanții de azi ai Rusiei.

În adevăr, de câtăva vreme seria neagră a insucceselor sovietice nu se mai întrerupe.

Eșecurile mai vechi, Italia, Turcia, Bulgaria, sunt urmate acum de cele din Maroc, din Extremul Orient și mai recent, din Germania. Încercarea de a revolta coloniile franceze și cele engleze s'a terminat cu înfrângerea acțiunii bolșevice; nici Franța și nici Anglia nu s'au arătat dispuse să îngăduie în posesiunile lor manevrele ursului rus, devenit un sinistru șacal. Dar iată că acum și Germania intră în Societatea Națiunilor, acceptă pactul de arbitraj și capitulează înaintea legilor inexorabile dictate de aceia cari înțeleg cu victoria lor și sacrificiile sângeroase ale unei lumi întregi trebuie să asigure cel puțin de aci înainte pacea și liniștea Europei.

Aceasta o înțeleg și aceia care conduc destinele Rusiei. Fără contact în afară, bolșevismul rusesc este amenințat să se umfle ca și stomacul unui copil flămând — de cari sunt atâția în Rusia. De aceea limbajul politic de astăzi al fostului dictator bolșevic, de aceea asigură-

rile că Rusia nu va ataca nici Polonia, nici România, și tot de aceea indignarea contra Angliei, care „urmărește mobilizarea țărilor limitrofe contra Rusiei“.

În interior, concesiunile mai vechi ca și cele mai recente sunt tot atât de simptomatice. Pentru cei cari știu să privească desfășurările sociale și economice de dincolo de Nistru cu ochiul calm al unui observator obiectiv, nu mai începe nicio îndoială că evoluția sovietică înseamnă sfârșitul revoluției și al stăpânirii ei.

Dar nu atât Rusia va avea să-și păstreze calmul, ferindu-se de „prostii“, ci noi trebuie să facem acest lucru, cu orice preț.

Basarabia este a noastră și toate conspirațiunile și comploturile bolșevice nu vor putea schimba ceea ce constituie pentru noi un adevăr etern. Că în Basarabia nu domnesc împrejurări ideale, cine nu o știe? Că starea de asediu provoacă acolo nemulțumiri, este lucrufiresc, dar menținerea acestei situații excepționale e justificată prin continua agitație întreținută de elementele trimise dincoace de Nistru de către serviciul de propagandă bolșevic, și nu de „prostita“ noastră.

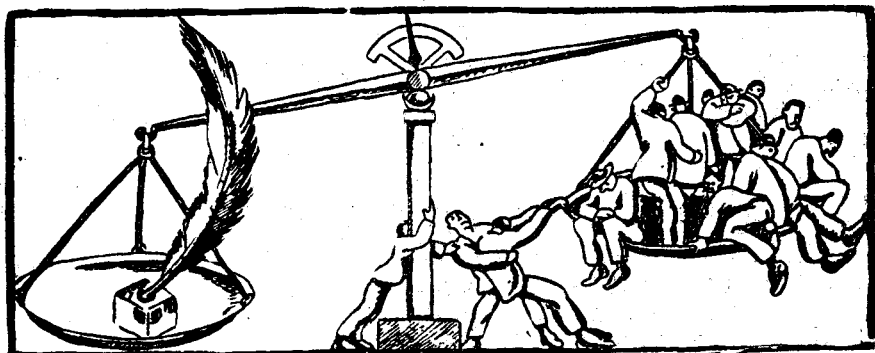
Domnul Leon Trotzky, care pare o fi informat de situația din Basarabia prin proza zilnică a gazetelor din strada Sărindar, ar trebui să înțeleagă că oricâte „prostii“ ar face guvernele noastre, între care toleranța față de otrăvitorii opiniei publice nu e cea mai mică, una singură nu o va face nici un guvern, nici odată: jocul Rusiei în Basarabia.

În această atitudine nu suntem de altfel singuri.

Statele vecine cu Rusia au început o acțiune de apărare contra Sovietelor, acțiune care își va atinge ținta propusă prin întărirea cordo-nului antibolșevic, care va opune manevrelor bolșevice un dig împotriva căruia orice încercare agresivă va trebui să se sfârșim. Statele mai îndepărtate, Anglia, Franța și chiar Statele Unite, încurajează și vor sprijini — direct sau indirect — orice măsuri menite să asigure liniștea și pacea Europei din spre răsărit. Limbajul dlui Leon Braunștein-Trotzky se va face și mai dulceag și mai plângător, cât de curând.

Cât despre noul refren cu „Alsacia Lorenă bolșevică,“ — Basarabia, el rămâne pur și simplu ridicol...

I. PALEOLOGU

Săptămâna politică

— Fapte și comentarii —

Infrângerea partidului național

Cititorul român, cu urechile încă pline de țipetele vesele ale gazetei dlui Iuliu Maniu, va rămâne oarecum surprins în fața următoarei fraze, pe care vor găsi-o poate cam îndrăsneată: partidul național a ieșit înfrânt din recente alegeri pentru Camerele agricole. Oricât de ciudată ar părea concluzia de mai sus, ea ni se pare, cel puțin pentru Ardeal, singura indicație politică demnă de a fi luată în seamă.

Nu vă mirați prea mult, căci o vom dovedi.

Partidul național s'a avântat în vâltoarea, de el însuș tulburată, a alegerilor agricole, cu *toate* forțele sale electorale. O categorică circulară a dlui Iuliu Maniu, pe care am reprodus-o la vreme în acest colț al *Tării Noastre*, a chemat în luptă și pe cel din urmă mohican al urnelor, neadmițând „*nicio scuză*”, neiertând nici chiar pe aceia „*cari nu sunt alegători*” la Camerele agricole. Ca în ajunul unei bătălii decisive, pe viață și pe moarte, comitetul de o sută a sunat din Cluj mobilizarea pentru toți glotașii... Aruncând în balanța viitoarelor rezultate capacitatea sa electorală întreagă, partidul național a încercat, — în jurul unor alegeri profesionale, — o mare și decisivă *ofensivă politică*, menită să dovedească, în fine, că toate celelalte partide românești, afară de acela al dlui Iuliu Maniu, sunt *inexistente* în Ardeal.

Pricepeți ușor, care trebuia să fie tâlcul mult așteptatului, — și mult trâmbițatului, — triumf! Biruitor pretutindeni, partidul național ar fi dovedit factorilor constituționali, chemați să hotărească asupra alcătuirii guvernului de mâine, că acest guvern nu se va putea concepe fără participarea, — cu atribuții discreționare în ceea ce privește-

Ardealul, — a dlui Iuliu Maniu și a consorțiului dumisale regional. Partidul național și-ar fi ajuns astfel unica țintă a supraviețuirii sale : ar fi recâștigat monopolul politic asupra Ardealului !

Recapitulați încă odată, pe județe, rezultatele alegerilor pentru Camerele agricole, și veți ști să apreciați măsura în care acest minunat proiect s'a realizat. Veți înțelege, în acelaș timp, pentru ce ne încumetăm să pomenim despre o *înfrângere incontestabilă* a partidului național.

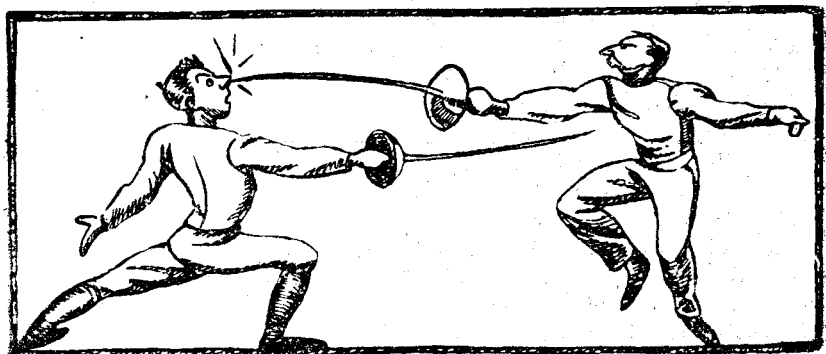
Să vorbească cifrele. Cu toată campania îndârjită făcută pretundenți în numele partidului național, și în favoarea partidului național, listele acestuia n'au reușit decât în 8 din cele 22 județe ale Ardealului. Aceste județe, socotite pe degete, (după situația publicată chiar în ziarul *Patria*) sunt următoarele : *Bistrița-Năsăud, Turda, Alba de jos, Făgăraș, Sălaj, Arad, Caraș-Severin și Hunedoara*. (Numărați-le încă odată, și spuneți-ne dacă sunt mai multe de opt !) Față de acestea, listele cetățenești întocmite cu participarea largă a partidului poporului, *fără să fi avut un caracter politic*, au reușit în celelalte 14 județe, și anume în următoarele : *Cojocna, Murăș-Turda, Bihor, Solnoc-Dobâca, Brașov, Sătmar, Maramureș, Sibiu, Târnava-Mare, Târnava-Mică, Timiș-Torontal, Trei Scaune, Odorhei și Ciuc*. Partidul național a rămas, deci, în minoritate evidentă.

E greu de spus, întrucât recentele alegeri *agricole* au cu adevărat un tâlc politic, și întrucât ele pot să ofere unele indicații prevestitoare în legătură cu viitoarele alegeri *parlamentare*. Căci alegătorii pentru Camerele agricole nu formează decât o parte din alegătorii pentru Corpurile legiuitoare. Iată, de pildă, județul Albei-de-jos, unde a ieșit biruitor partidul național. N'au votat acolo, pentru Camerele agricole, decât 8608 alegători. În alegerile generale vor vota, desigur, peste 20 mii. Prin urmare, pentru a triumfa încă odată, partidul național va trebui să cucerească, prin cunoscutele-i mijloace, și restul de 12 mii voturi, ca să aibă din nou majoritatea necesară. Le va cuceri oare ? E puțin probabil, — în orice caz nu se poate profeti nimic.

Dar presa partidului național vorbește, totuș, despre o semnificație politică a rezultatelor de mai sus. Să admitem și noi acest mod de a vedea, dar să fim drepți. Partidul național a pierdut bătălia. El a dovedit, fără să vrea, că nu reprezintă niciun fel de primejdie electorală pentru viitorul guvern. Cu cele mai desnădăjduite eforturi, *fără a fi combătut de pe târâmul politic*, partidul național n'a reușit, acum, decât în 8 din 22 județe. N'a obținut, prin urmare, decât $\frac{1}{3}$ din locuri. Măine, când partidul național va avea în față sa adversari, cari *vor vorbi poporului și despre alte lucruri, pe care acum s'au ferit să le reamintească*, bilanțul va fi, desigur, cu totul altul. Partidul național va ieși din viitoarele alegeri generale tot atât de rușinos bătut cum a mai fost și în 1920.

Zadarnic, legenda cu atotputernicia ardelenescă a partidului național a răposat pentru totdeauna. Nimeni n'a văzut vreodată strigoi după răsăritul soarelui. Și a început să se facă lumină...

IŌN BALINT

GAZETA RIMATA

Premii literare

*Ministerul Artelor a hotărât
să ofere teatrelor din Româ-
nia un premiu de 20 mii lei
pentru fiecare reprezentație
a unei piese originale.*

*Deoarece, după cât știm,
Cultura noastră-i încă 'n fașe,
Ne am hotărât să ocrotim
Literatura băștinașe.*

*Mărinimos ca un magnat
Puternic ca un Dalai-Lama,
Domnul ministru Lapedat
S'a pus să sprijinească 'drama...*

*Sporind cu fiecare strop
De ploaie, crește apa mare:
Vom da, deci, fiecărui op
Un premiu mic de 'ncurajare.*

Apoi, ilustrul protecțor
Al harnicelor noastre muze
Va răsplăți pe cititor...
Și cine poate să-l acuze?

Și fiecare cetățean
Primește dela Visterie
Cincizeci de lei pentr'un roman
Și zece pentru-o poezie!...

* * *

Cândva crezui că 'nebunesc,
Era, spun drept, să mi ies din fire
Zărind în Neamul Românesc
Această amuzantă știre:

„5000 ofer imediat
„Oricui, sfidând pe față Morga,
„Va dov di c'a digerat
„O tragedie de N. Iorga.“

De-atunci trecură șapte luni,
Și tot mere anunțul strigă,
Dar, vai! nu se mai fac minuni
Și premiul nu se mai câștigă!...

IANCU ANALFABETU

— autor dramatic —

INSEMNAȚI

Conspirația dela Mociu. — O importantă mișcare revoluționară s'a pus la cale săptămâna trecută în comuna Mociu (județul Cojocna). Mișcarea, ca să vorbim drept, n'a reușit; dar această nenorocoasă împrejurare nu știrbește nicio iotă din importanța ei istorică. Nici republica dela Ploiești n'a durat decât douăzeci și patru de ore, dar influența pe care a avut-o asupra vieții noastre constituționale nu se poate tăgădui. Mărturie stă statuia Libertății, care se înalță drept în piața principală din eroica urbe, — și opera lui Caragiale.

De multă vreme râvnește Mociul să ajungă gloria republicană a Ploieștilor! Dl Sever Dan, care e foarte mândru de reputația comunei dumisale natale, a încercat mai întâi o mică lovitură autonomistă. Urmărea să obțină pe seama Mociului o Dietă provincială, armată proprie, și un Consiliu dirigent. Operația n'a reușit, pen-

trucă planurile rebelilor au ajuns în mâna guvernului, care a zădărnicit orice mișcare. Dar Mociul nu s'a dat bătut! Dl Sever Dan, care-i poartă de grije, a mai pus la cale și o a doua conspirație. Nu e vina noastră, dacă nici aceasta n'a reușit...

Acum nu mai glumim deloc. Iată ce s'a întâmplat. În ajunul adunării generale a „Asociației“ la Reghin, dl Sever Dan a trimis tuturor oamenilor de încredere ai partidului național o circulară secretă, chemându-i pe toți la luptă în vederea unei acțiuni de răsturnare îndreptată împotriva dlui Vasile Goldiș, actualul președinte al venerabilului așezământ dela Sibiu. Am avut și noi subțochi una din aceste circulări. Dl Sever Dan cerea acolo, în cuvinte destul de lămurite, capul dlui Vasile Goldiș, — sigur fiind că dumisale nu i-se va întâmpla acelaș lucru. (Cine să ceară capul dlui Sever Dan, și ce să facă cu el?)

La Reghin, lucrurile s'au complicat. Se vede că dl Iuliu Maniu nu era străin de complotul dela Mociu. Toți aghiotanții fostului președinte al Consiliului dirigenți erau prezenți, nervoși și congestionați, cu aere misterioase, cu gesturi suspecte de înțelegere, plănuid, — cași dl Sever Dan, — maziirea dlui Vasile Goldiș. In constăturile secrete care s'au ținut vina dlui Vasile Goldiș a fost dată pe față. Dl Vasile Goldiș nu vrea să facă la „Asociație” politica partidului național, deci dl Vasile Goldiș trebuie să plece dela „Asociație”, lăsând locul dumisale unui fruntaș mai disciplinat.

Fruntașul disciplinat a fost repede găsit in persoana cam obosită a dlui dr. Valeriu Branișce, care s'a declarat gata să facă tot ceea ce îi va porunci comitetul de o sută. Dar, din păcate, socoteala de-acasă nu s'a potrivit cu cea din târg. Dl Vasile Goldiș a întrunit majoritatea voturilor, in comisia de candidare, și a fost proclamat ales apoi, in adunare, prin aclamații. Conspirații au plecat cu coada între picioare.

Încă odată, dl Sever Dan a călcat cu stângul.

Impotriva Basarabiei. — E bine cunoscută tuturor propaganda pe care agenții comunismului moscovit au întreprins-o impotriva României, năzuind să arate ce crimă a săvârșit Basarabia, atunci când prin propria ei voință s'a unit din nou cu Moldova, după o înstrăinare abia de un veac. Prin tot soiul de false informații, răspândind pretutindeni nerozia, că stăpânirea românească nu e dorită in provincia de dincolo de Prut, guvernul Sovietelor rusești vrea să legitimizeze in fața opiniei publice apusene iacoma și neputincioasa lui poftă de expansiune teritorială. Firește, după părerea dlui Apfelbaum-Zinoviev Basarabia arde

de nerăbdare să facă cunoștiință cu binefacerile raiului bolșevic!...

Nu e nicio mirare, deci, că un ziar comunist de soiul lui *Humanité* s'a însărcinat să popularizeze printre muncitorii francezi punctul de vedere al generoșilor săi tovarăși dela Moscova. Nicio mirare și nicio teamă, cunoscut fiind slabul răsunet pe care numita gazetă îl are in propria ei țară.

Un lucru ne-a surprins, cu toate acestea, in chipul cel mai neplăcut. Nu ne așteptam, ca defamatorii Basarabiei să găsească argumente chiar in mijlocul nostru, pentru a ne lovi cu ascuțitul propriilor noastre vorbe. Și totuș acest lucru s'a întâmplat. Ziarul *Humanité*, despre care e vorba mai sus, încercând să își întemeieze spusese sale pe o mărturie românească, și năzuind să ilustreze cât mai evident dreptatea tezei bolșevice, a reprodus in întregime un articol al dlui Ion Mihalache, publicat in revista *Țărănismul*. Articolul e intitulat: „Moare Basarabia”! și cuprinde, — după cum cei cari l-au citit știu foarte bine, — un jalnic bilanț al guvernării românești in Basarabia.

Ne vie greu să credem, că *Țărănismul* se vinde la chioșcurile de ziare de pe bulevardele Parisului. Prin urmare, el a fost trimis Ziarului *Humanité* din România. Prin urmare, sunt printre noi spioni ai Sovietelor, cari ne pândesc fiecare mișcare și profită de orice greșală a noastră. Prin urmare, nu e rău să ne măsurăm cuvintele.

Sunt, in Basarabia, fără îndoială, destule neajunsuri. D. Ion Mihalache, după cât se pare, le cunoaște. Să ni se îngăduie, însă, să spunem, că le și exagerează, le și interpretează greșit. Dela micile mizerii trecătoare ale unei gospodării de stat la începutul ei, și până la desnădăjdutul tipăt: „Moare Basarabia”! e o cale tot atât de lungă

cași dela sufletul moldovenilor din Orhei până la doctrina de ură universală a moștenitorilor lui Lenin... Acest lucru îl știe, desigur, și d. Ion Mihalache. Nici președintele partidului țărănist nu crede cu tot dinadinsul, că Basarabia își trăiește ultimele sale clipe...

Atunci, pentru ce o spune? Numai ca să așeze în arcu propagandei dușmane României o săgeată curat românească? E regretabil.

Protecționism literar. — Ne aducem aminte câtă discuție a stârnit pe vremuri faimosul proiect de lege, prin care fabricile de zahăr din România obțineau o primă din partea statului pentru fiecare chilogram de zahăr produs în țară. (Diabeticii erau excluși.) Așa am început politica de încurajare a industriei noastre naționale...

Suntem și astăzi tot în faza protecționismului. Ba, dacă nu ne înșelăm, ocrotirea de care se bucura până acum numai cultura sfeclelor a început să aibă în grija sa și cultura propriu zisă. Inovația a fost salutată cu aceeaș revărsare zgomotoasă de aplauze și desaprobări, cu care sunt primite la noi, de obicei, toate actele de guvernământ. Iată despre ce e vorba. În urma unui raport al dlui Corneliu Moldovanu, directorul general al Teatrelor, ministerul Artelor a hotărât să ofere teatrului Regina Maria din București o primă de 20 mii lei pentru fiecare piesă originală reprezentată pe scena acestuia.

De aci a urmat discuția, — care nu s'a sfârșit încă. În cele din urmă, unii dintre scriitorii noștri au ajuns să se întrebe, dacă literatura dramatică originală merită cu adevărat o atât de costisitoare încurajare. S'ar părea, după părerea acestora, că ne-am pomenit încurajând ceea ce nu există...

D. Liviu Rebreanu, noul președinte al „Societății Scriitorilor Români” în dubla sa calitate de romancier și autor dramatic a găsit, cum era și firesc, soluția cea mai echilibrată. Talentatul prozator nu vrea să supere pe nimeni! Amestecându-se în toial desbaterilor printr'o scr'soare adresată unui ziar de dimineață, d. Liviu Rebreanu apucă, cu multă dibăcie, drumul de mijloc. Nu protestează, Doamne ferește, împotriva regimului protecționist, ale cărui binefaceri au început să picure peste creștetul încă fraged al artei dramatice românești. Crede însă, cu toată dreptatea, că literatura tipărită nu se bucură de un tratament egal. Dimpotrivă, poezia și novela, critica și romanul, cartea și revista, joacă la masa generozității oficiale rolul unor cenusereșe. Patru cincimi din suma destinată pentru sprijinul artelor se întrebuițează, numai pentru subvenționarea întreprinderilor teatrale. Să se dea, cu alte cuvinte, pentru toate muzele deopotrivă!

Echitabilă și lămurită soluție, dar transportarea ei pe tărâmul realizărilor e mai dificilă. Căci, orice ați zice, vorbind în mod serios cu greu se vor putea distribui publicului premii de încurajare pentru fiecare roman românesc citit în întregime... (Vezi, totuș, această propunere la *Gazeta Rimată*).

Discuția, după toate probabilitățile, va continua. În așteptare, ministerul Artelor va jertfi încă un milion de lei pe an pentru dezvoltarea literaturii dramatice originale. Ne place să credem că nu va fi fără folos. Funcțiunea face organul. Incasările creiază pe dramaturg...

Un reporter cu barbă. — Am înregistrat, cu toată obiectivitatea necesară, debutul de reporter politic al dlui N. Iorga. Incurajat, probabil, de aprecierea noastră, fostul apostol de-

la. Vălenii de Munte continuă, Nu trece o singură zi, fără ca *Neamul Românesc* al dumisale să nu publice o nouă plăcintă de știri senzaționale, în fața cărora gloria honigmanilor a început să pălească. Cu litere de o șchioapă, negre și grase, de-alungul celor patru pagini ale foaiei pe care o girează cu numele său, dl N. Iorga se dedă la cele mai hazlii exerciții de imaginație reportericească. Nici în piesele sale de teatru (foarte proaste după cum se știe) neostenitul dramaturg nu se arată mai inventiv. Dl N. Iorga, care e în literatură mai fecund de cât iepurii de casă, nu știe unde să-și mai plaseze subiectele de comedie. Cea mai mare parte dintre ele le varsă, cu toptanul, la răbdătoarea rubrică a „ultimei ore“.

Deunăzi, era vorba despre un fantastic scenariu de cinematograf, cu nenumărate peripeții de politică externă, în mijlocul cărora dl general Averescu urmărea o alianță secretă cu Sovietele din Moscova. Acum, filmul e mai puțin complicat, dar tot atât de vesel. Dl N. Iorga anunță la gazetă, că dl Octavian Goga va fi exclus din partidul poporului, imediat ce se va întoarce din străinătate. . .

Știrea, într'adevăr, e hazoasă, dar pe noi ne întristează profund. *Neamul Românesc*, cu tot aspectul său modest de tipăritură provincială, năzuise cândva să fie o gazetă mai mult culturală. Dl N. Iorga își tipărea acolo, zilnic, articolele sale, cugetările sale, conferințele sale, persecutând cu o stăruință programatică, obișnuitul material informativ al marilor cotidiene. De cele mai multe ori exagera chiar această repulsiune față de fierberea actualității, și lectura *Neamului Românesc* devenea, din pricina aceasta, cam plicticoasă. Dar ori decâte ori cunoscuta presă din strada Sărindar, cu care nu se aliase încă își scuipa min-

ciunile asupra bunului nostru public cititor, dl N. Iorga îi asvârlea, dela înălțimea indignării sale, un scurt și drastic : „Taci moi!“ De dragul acestui gest categoric i se iertau dlui N. Iorga multe coloane imposibil de digerat. . .

Astăzi, dl N. Iorga s'a schimbat. Culturala dumisale pană de ziarist minte și inventează mai grozav decât plaivazul profesional al dlui Kalman Blumenfeld dela *Adevărul*. . . Nu vede pățimașul polihistor pericolul recentei sale slăbiciuni? Nu bagă de seamă, că a început să practice cu frenezie nesănătoasele obiceiuri, împotriva cărora tuna și fulgera odinioară? Nu simte că ridicolul s'a agățat de barba dumisale, ca scaiul de coada vacii?

Serios, domnule Iorga, că dl general Averescu completează cu bolșevicii împotriva Franței și a Angliei? Pe onoarea dumată, că dl Octavian Goga va fi exclus din partidul poporului?

— „Taci moi!“

Cărți noi. — Volumul *Valul care trece* e al doilea pe care dl Ion Montani îl publică în biblioteca „Semănătorul“ dela Arad. Despre bogata activitate a dlui Ion Montani lăsăm să urmeze aceste juste aprecieri ale dlui E. Lovinescu : „Activitatea publicistică de un pătrar de veac adlui Ion Montani este bine cunoscută în Ardeal; prin seriozitatea problemelor puse, prin nivelul discuției și ceiace e mai puțin obișnuit în Ardeal, prin reliefurile expresiei rotunde și prin armonia arhitectonică cu care se încadrează ideea, o astfel de activitate merită să fie cunoscută și în vechiul Regat. Publicistica dlui Ion Montani e de calitate culturală și literară; când ceiace e bine gândit despre lucruri ce trec interesul momentului e și bine exprimat, se cuvine să înfrunte, sub forma cărții, și reflexia cititorului atent“.